

УДК 159.923:614.25

Андрій Олександрович Демура,
здобувач PhD,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID: 0009-0000-1724-0682
andriy.demura@udpu.edu.ua

ІНТЕГРОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ РОЗВІДОК

Представлено результати контент-аналізу зарубіжних публікацій з проблеми особистісної інтегрованості. Зазначається, що прагнучи до внутрішньої узгодженості, інтегрованості, людина знаходить інтегрованість у русі до духовності. Духовність позиціонується як сила і чинник конструювання людського суспільства. Особистісна інтегрованість демонструє внутрішню узгодженість щодо несуперечливого поєднання між собою прийнятих людиною цінностей, мотивів, установок, тенденцій і диспозицій. Така узгодженість має для людини статус засобу досягнення балансу у житті, підтримання психічного та фізичного здоров'я.

Ключові слова: особистісна інтегрованість; внутрішня узгодженість; духовність; цінності; мотиви; установки; тенденції; диспозиції.

Andriy Demura,
PhD Candidate,
Pavlo Tychyna Uman
State Pedagogical University,
Uman, Ukraine
ORCID: 0009-0000-1724-0682
andriy.demura@udpu.edu.ua

PERSONALITY INTEGRITY AS A SUBJECT OF SCIENTIFIC RESEARCH

The results of content analysis of foreign publications on the issue of personal integration are presented. It is noted that in striving for internal consistency and integration, a person finds integration in the movement towards spirituality. Spirituality is positioned as a force and factor in the construction of human society. Personal integration demonstrates internal consistency in terms of the harmonious combination of a person's values, motives, attitudes, tendencies and dispositions. Such consistency is a means of achieving balance in life and maintaining mental and physical health. A lack of personal integrity (a state of disintegration) leads to internal inconsistency, intrapersonal conflict, and maladjustment in society. Personal disintegration causes a range of health problems. Therefore, there is a need for further study of the processes of acting as a driving force for personal development, as well as the creation of means for diagnosing the level of maturity of such actions.

The maturity of actions and the integration of personality play a special role in the increased social responsibility of individuals who make significant and complex decisions within their professional activities. The maturity of actions is associated with personal and, as a result, professional growth, while insufficient personality integration becomes one of the risks of developing personal maladjustment and emotional burnout. The author offers his own working definition of the concept of 'personal integrity' as the consistency and relatively uncontradictory combination of values, motives, attitudes, tendencies and dispositions accepted by a person. In short, personal integrity can be defined as consistency of intentions.

Keywords: personal integrity; internal consistency; spirituality; values; motives; attitudes; tendencies; dispositions.

Особистісна інтегрованість демонструє внутрішню узгодженість щодо несуперечливого поєднання між собою прийнятих людиною цінностей, мотивів, установок, тенденцій і диспозицій. Така узгодженість має для людини статус засобу досягнення балансу у житті, підтримання психічного та фізичного здоров'я. Дефіцит особистісної інтегрованості (стан дезінтегрованості) призводить до внутрішньої неузгодженості, внутрішньоособистісного конфлікту, а також до дезадаптації у суспільстві. Особистісна дезінтегрованість обумовлює

спектр проблем зі здоров'ям. Значущість загрози підтверджується результатами досліджень осіб, які приймають управлінські рішення: рівень інфаркту міокарда є удвічі вищим за середній; спостерігається щорічне зростання рівня стресу; висока смертність від вживання алкоголю; скорочення працюючого населення у зв'язку із хворобами; частота і тяжкість автомобільних аварій є удвічі вищою за середній рівень. То ж виникає потреба у додатковому вивченні процесів вчинення вчинків як рушійної сили розвитку особистості, а також створення засобів діагностики рівня зрілості таких вчинків.

Особливу роль зрілість вчинків та інтегрованість особистості відіграє при підвищеній соціальній відповідальності у осіб, які приймають значущі та складні рішення у межах своєї професійної діяльності як керівника [1; 2; 3; 4]. Зрілість вчинків пов'язана з особистісним і, як наслідок, професійним зростанням, а недостатня інтегрованість особистості стає одним із ризиків розвитку особистісної дезадаптації та емоційного вигорання [7]. Особистісна інтегрованість розглядається вченими як найважливіша умова самореалізації людської особистості (Фромм Е., 1955; Роджерс К., 1959; Еріксон Е., 1996; Бандура А., 1989; Баррон Ф., 1990; Олпорт Д., 2002; Мід Дж., 2009; Гофман А. В., 2010). Вивченню процесів, що забезпечують особистісну інтегрованість, присвячено наукові праці А. Ватермана, Дж. Марсія, Ю. Хабермаса та ін., вони дозволили виокремити чинники, що створюють загрозу особистісній інтегрованості, та способи досягнення стану особистісної інтегрованості. Низка досліджень більшою мірою присвячена суб'єкту прийняття рішення у проблемній ситуації: досліджувалися копінг-стратегії та психологічні захисти (Фрейд А., 1946; Фрейд З., 1924; Бурлачук Л., 1998; Родіна Н., 2013), способам подолання напруги, засоби подолання криз (Маслоу А., 1971; Еріксон Е., 1996), ресурсним станам особистості, що допомагають впоратися із напругою, досягненню зрілості особистості, системі життєзабезпечення (Кузікова С., 2023; Онищенко Н., 2015; Титаренко Т. 2009; Татенко В., 2020).

Мета статті – контент-аналіз зарубіжних публікацій з проблеми особистісної інтегрованості. Чимало результатів отримано у дослідженні інструментального оснащення особистості в процесі прийняття управлінських рішень: теорії стресу-менеджменту, кризового менеджменту виявляють найбільш прийнятні якості керівника, методи і стилі управління у ситуації криз. Дослідження, орієнтовані на пошук технологій підвищення якості управління персоналом: лідерство, розвиток лідерських якостей, управління ресурсами (грошима, часом, робочою силою), прийняття управлінських рішень, розвиток навичок впливу і переконання [13]. У них досліджувався процес вибору найбільш оптимальної технології для подолання напруги і вирішення виробничих завдань, вони допомогли операціоналізувати процес вчинення дії і прогнозувати результат, але частіше у виробничому аспекті. За кадром же залишився аналіз результатів зробленого вибору, особистісні ефекти прийняття рішення. Між тим не вдалося виявити досліджень про суб'єкта прийняття рішення як особистості у цілому, що діє у напрямку подолання проблеми, де особистісні процеси є ресурсом прийняття ефективних управлінських рішень, що узгоджують особисті та професійні цінності. За межами досліджень залишилося те, яким чином особистісні процеси суб'єктів, які приймають відповідальні управлінські рішення, забезпечують їхню професійну продуктивність.

Окремими вченими у низці досліджень проблем ефективності особистості використовується поняття інтегрована організація особистості, яка визначається через гармонійну і пов'язану композицію поведінкових тенденцій [8]; інтеграція дихотомій, як цілісний підхід особистості до антиномій, полярностей або опозицій, здатність одночасно поєднувати безліч протилежностей у своєму психічному житті [9]. Разом з тим, додатково можна отримати уявлення про інтегрованість, аналізуючи протилежне поняття «дезінтегрованість». Термін «дезінтегрованість» широко застосовується у практиці

українських і зарубіжних вчених (дезінтегрована система значень у клінічній психології у хворих на шизофренію), дезінтегрованість когнітивних процесів у психології агресивності [11], психологія дезінтегрованого типу у теорії психології мас, інтегрованість як злиття дезінтегрованих внутрішніх інстанцій в одне ціле [12]: Інтегрованість як злиття дезінтегрованих внутрішніх інстанцій (I – я спостерігаюче, me – я переживаюче, self – я живе) в одне ціле. Водночас існує низка досліджень інтеграції як адаптації індивіда в умовах соціальних змін, особливості формування та інтеграції у цілісну структуру професійних, етнічних та інших значущих ідентифікацій індивіда [6].

У більшості сучасних зарубіжних досліджень поняття «інтегрованість», «інтегрованість особистості» використовуються для опису процесу вбудовування, адаптації особистості або іншого елемента у нове середовище, з'єднання різних елементів в єдине ціле, тобто містять опис технічного процесу поєднання або вбудовування (Lenzenweger, Clarkin, 2004; Robert, 1993; Miller, Wilson, 1979; Хапперн Д., 2010; Шахер Д., 2013; Андерсон Н. Г., 2013; Річерт А., 2011; Фрімер Д. А., Уолкер Л. І., Данлоп У. Л., Лі Б. Н., Річерс А., 2013). У згаданих визначеннях ключовою ознакою є узгодженість між собою різних елементів. У різних авторів це можуть бути: різні риси, поведінкові диспозиції, мотиви, емоції, структурні елементи особистості, і особистість у цілому з її навколишнім середовищем, поведінкові тенденції, безліч протилежностей, дезінтегровані внутрішні інстанції тощо. Цей перелік є настільки широким і невизначеним, що ще потребує свого впорядкування. Частина вже містить інші елементи, які власне і потребують інтеграції. Так, поняття «риса», згідно із теорією особистісних рис, являє собою описові (з позиції зовнішнього спостерігача) характеристики поведінки людини, за якими завжди є ті чи інші наміри, прагнення, мотиви, цінності. Тому зручним інструментом впорядкування списку інтегрованих елементів є поняття інтенції. Інтенція у цьому випадку позиціонується як термін, що узагальнює спонування, які є за поведінкою людини. Деякі додаткові конотації відображає практика використання термінів «інтенція» та «інтенціональність» у філософії: Інтенція – іманентна спрямованість свідомості на свій предмет безвідносно до того, чи є він реальним або лише уявним, інтенціональність як спрямованість свідомості на предмет у працях Ф. Brentano, Е. Гуссерля. Інтенціональними є не лише пізнавальні психічні процеси, а й багато емоційно-мотиваційних. Інтенціональність (у більш вузькому і близькому до етимології сенсі) є спрямованістю на мету. Наприклад, інтенціональний аспект аналізу дії (діяльності) – це з'ясування мети дії (операційний аспект – аналіз способу здійснення дії). Інтенція в такому випадку – власне намір, цільовий задум дії [14].

Інтенція (від лат. *intentio* – прагнення) – намір, мета, напрямок або спрямованість свідомості, волі, частково також і почуттів на який-небудь предмет». У цьому вигляді поняття інтенції дозволяє більш строго підійти і до переліків того, що піддається інтеграції, узгодженню. У визначення слід помістити щось, що альтернативно претендує на один і той же ресурс – поведінка людини, коли потрібно або вибрати, або поєднати, або поєднано використовувати. Це (у порядку зниження інтенціонального напруження): цінності, мотиви, смислові та цільові установки, поведінкові тенденції та диспозиції. Тепер можна запропонувати власне робоче визначення понять «особистісна інтегрованість» та «особистісна дезінтегрованість». У пропонованому визначенні зберігаються основні ознаки, виявлені у наведених вище визначеннях: узгодженість структурних елементів між собою; вказівка, що саме піддається інтеграції: цінності, мотиви, смислові та цільові установки, поведінкові тенденції та диспозиції, сама поведінка (які отримали своє узагальнення через поняття «інтенції»). Особистісна інтегрованість – узгодженість, відносно несуперечливе поєднання між собою прийнятих людиною цінностей, мотивів, установок, тенденцій і диспозицій. У скороченому вигляді особистісна інтегрованість може бути визначена як узгодженість інтенцій. На противагу цьому, особистісна

дезінтегрованість – порушення узгодженості інтенцій, що виражається у відкиданні, блокуванні у момент прийняття рішення якоїсь частини інтенцій. Стан особистості проблематизується (тобто дезінтегрованість посилюється), якщо рішення спирається на інтенцію, запозичену від чужого інтроєкту, а не від власної цінності. Важливим чинником дезінтегрованості є завдання, рішення яких не було оптимальним (прийнято перше прийнятне рішення).

Обговоримо зв'язок особистісної інтегрованості із поняттям ідентичності. Слідом за Е. Еріксоном будемо вести мову про особистісну інтегрованість як про процес розвитку і досягнення особистісної ідентичності. Будемо виходити із визначення ідентичності Е. Еріксона [10]. Інтегрованість в аспекті підтримки ідентичності – це процес, що забезпечує досягнення стану внутрішньої узгодженості цінностей між собою і цінностей із діями людини. Успіх процесу інтеграції породжує стійкий стан внутрішньої узгодженості – це і є власне особистісна інтегрованість. А вже стійке відтворення і підтримка стану інтегрованості переростає у властивість, якість особистості, яку доречно називати рисою особистості. цілісності. У філософському погляді цілісність – інтегрованість, самодостатність, автономність об'єктів, їхнє протиставлення навколишньому середовищу, пов'язане з їхньою внутрішньою активністю; цілісність характеризує якісну своєрідність об'єктів, обумовлену властивими їм специфічними закономірностями функціонування і розвитку. У психологічних школах цілісність – як процес, шлях до гармонії особистості, до «гармонійної особистості», до «всебічно розвиненої особистості». К. Юнг розглядає процес пошуку душевної гармонії, суть якого у досягненні (відновленні) психічної цілісності (інтеграція свідомості, самопізнання, інтрапсихічний розвиток) [5]. Таким чином, процес інтеграції, узгодження елементів, є частиною процесу досягнення цілісності. Антиподом цілісності може вважатись дезінтегрованість особистості, стан внутрішнього конфлікту. Дослідження зв'язку особистісної інтегрованості, ідентичності та цілісності допомагає зрозуміти передумови досягнення особистісної інтегрованості. Складність в усіх обраних для аналізу ситуаціях пов'язана із виникненням загрози для цінностей керівника, як особистості і як працівника. Така загроза, як правило, зіштовхує 2–3 цінності керівника, створює внутрішньоособистісний конфлікт і може привести до синдрому емоційного вигорання. У поведінкових рішеннях керівники пішли не шляхом вибору між цінностями, коли довелося б деякі з них відкинути. Вони знайшли спосіб підтримати усі релевантні цінності, важливі у конкретній ситуації. Цей вибір (вчинок), про який можна сказати, що він сприяв особистісній інтегрованості суб'єкта прийняття рішення. І це найголовніша характеристика поведінкових виборів керівників, які, долаючи складну ситуацію, підтримують свою інтегрованість (цілісність). Вони не розриваються між цінностями, а знаходять рішення, яке не лише вирішує поточну проблемну ситуацію, а й створює навіть додаткові вигоди. Справжні керівники беруть на себе відповідальність за ситуацію, що склалася, усвідомлюють власні цінності і на них, як на точках опори, вибудовують свій вчинок. Вони вибирають одну, більш важливу для них цінність у конкретний момент або не приймають рішення, запускаючи процеси особистісної дезінтеграції. Значущість для самих керівників у застосуванні вчинку, що дозволяє підтримувати (інтегрувати) актуальні цінності, які беруть участь у ситуації полягає у такому:

- вирішення проблемної ситуації;
- підтримка цінностей, актуальних у проблемній ситуації. Відсутність внутрішньоособистісного конфлікту, оскільки жодна цінність не відкидається, підтримуються як «Я – особистість», так і «Я – управлінець»;
- уточнення, прояснення власних цінностей. Просування у самопізнанні свого «Я», власних цінностей та їхньої ієрархії;

- особистісну інтегрованість дозволяє розвиватися як на особистому рівні, так і на професійному;
- отримання додаткових переваг. Вирішення завдань, не включених до конкретної проблемної ситуації, але таких, що ймовірно виникнуть у майбутньому.

Цілі проблемних ситуацій мають як управлінський, так і неуправлінський характер і залежать суто від особистості керівника, і не задані спочатку ситуацією. Засоби вирішення проблемних ситуацій вибираються як управлінські, так і неуправлінські, що обумовлено особистістю керівника. Таким чином, управлінське рішення на практиці виявляється сумішшю управлінських і неуправлінських цілей і засобів, і не може розглядатися лише через призму теорій менеджменту. Керівник розглядається тут не у своїй суто управлінській позиції, а як людина, особистісні ресурси якої є засобами вирішення життєвих завдань. Але цікавим є не те, як керівник експлуатує власні особистісні ресурси, а те, як людина, що перебуває у позиції керівника, вчиняє дії, забезпечуючи умови для досягнення особистісної інтегрованості. Результати вирішення проблемних ситуацій в усіх випадках мають додаткові надрезультати, які спочатку у цілях не озвучувалися, не проговорювалися. За своїм характером, такі надрезультати можна віднести до загальнолюдських, екзистенційних, вони у практичному сенсі знімають напругу у майбутніх періодах, а в особистісному сенсі просувають людину до духовності. Таким чином, прагнучи до внутрішньої узгодженості, інтегрованості, людина знаходить інтегрованість у русі до духовності. Духовність позиціонується як сила, чинник і перспектива конструювання людського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г.О. Цілеспрямована дія як об'єкт психологічного аналізу. Психологія: науково-методичний збірник. К.: Радянська школа, 1979. Вип. 18. С. 29–38.
2. Москалець В.П. Психологічні основи виховання духовності в українській національній школі: автореф. дис. ... д-ра психол. наук. Київ, 1996. 49 с.
3. Роменець В.А. Вчинок і світ людини. Основи психології: Підручник. К.: Либідь, 1999. С. 383–402.
4. Татенко В.О. Онтогенетичні визначення вчинку. Основи психології: Підручник. К.: Либідь, 1999. С. 424–444.
5. Юнг К. Архетипи і колективне несвідоме. Львів: Астролябія. 2023. 608 с.
6. Яценко Т.С. Методологія глибинного пізнання психіки суб'єкта / Т. С. Яценко, О. М. Полянничко, О. В. Педченко. Педагогічний процес: теорія і практика. К., 2016. Вип. 3. С. 23–30.
7. Farsi Imane. The Basic Principles of Alfred Adler's Individual Psychology. The Review of Contemporary Scientific and Academic Studies. 2022. 2. 10.55454/rcsas.2.7.2022.004.
8. Berkeley G. Principles of Human Knowledge and Three Dialogues. 1988. 240 p.
9. Barron F. The Psychology of Imaginatio. *Scientific American*. Sept, 1958. 28–44.
10. Erikson E. Identity and the Life Cycle. W. W. Norton & Company, 1994. 192 p.
11. Konrad L. On Aggression. Psychology Press. 2002. 306 p. ISBN 978-0-415-28320-5.
12. Rogers C. R. Counseling and psychotherapy; newer concepts in practice. Houghton Mifflin, 1942. 450 p.
13. Stogdill R. Handbook of Leadership: a survey of theory and research. New York : Free Press, 1974. 613 p.
14. Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989. twenty volumes. URL: <https://www.oed.com/?tl=true>

REFERENCES

1. Ball, H. O. (1979). Tsilespriamovana diia yak obiekt psykholohichnoho analizu. *Psykholohiia: nauk. metod. zbirnyk*. K.: Radianska shkola, Vyp. 18 [in Ukrainian].
2. Moskalets, V. P. (1996). *Psykholohichni osnovy vykhovannia dukhovnosti v ukrainskii natsionalnii shkoli. Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Romenets, V. A. (1999). *Vchynok i svit liudyny. Osnovy psykholohii: Pidruchnyk*. K.: Lybid [in Ukrainian].
4. Tatenko, V. O. (1999). *Ontohenetychni vyznachennia vchynku. Osnovy psykholohii: Pidruchnyk*. K.: Lybid [in Ukrainian].
5. Yunh, K. (2023). *Arkhetypy i kolektyvne nesvidome*. Lviv: Astroliabiiia [in Ukrainian].
6. Yatsenko, T. S. (2016). *Metodolohyia hlybynnoho piznannia psykhyky subiekta / T. S. Yatsenko, O. M. Polianychko, O. V. Pedchenko. Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*. K., Vyp. 3 [in Ukrainian].
7. Farsi Imane (2022). The Basic Principles of Alfred Adler's Individual Psychology. *The Review of Contemporary Scientific and Academic Studies*. 2. 10.55454/rcsas.2.7.2022.004.
8. Berkeley, G. (1988). *Principles of Human Knowledge and Three Dialogues*.
9. Barron, F. (1958). The Psychology of Imaginatio. *Scientific American*. Sept, 28–44.
10. Erikson, E. (1994). *Identity and the Life Cycle*. W. W. Norton & Company.
11. Konrad, L. (2002). *On Aggression*. Psychology Press. ISBN 978-0-415-28320-5.
12. Rogers, C. R. (1942). *Counseling and psychotherapy; newer concepts in practice*. Houghton Mifflin.
13. Stogdill, R. (1974). *Handbook of Leadership: a survey of theory and research*. New York: Free Press.
14. Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, twenty volumes. URL: <https://www.oed.com/?tl=true>

Подано до редакції: 20.08.2025.